

ských. Dialekty makedonského jazyka jsou dílem úctyhodným nejen rozsahem, ale hlavně hloubkou syntézy. Nářeční rozdíly jsou tu nazírány z hlediska synchronického i diachronického. Sleduje se tu nejen současná nářeční diferenciacie zkoumaného území, ale i její vývoj. Výklady vycházejí z mimořádně bohatého materiálu a svědčí o autorově široké orientaci v slovanské dialektologii a slavistice vůbec.

Na zdařilém vydání Vidoeského díla mají významný podíl vědecká redaktorka Z. Topoliňská a M. Markovič, který vypracoval všechny mapy. Nemalou práci odvedli i další spolupracovníci, a to D. Gegovski, jenž sjednotil fonetickou a fonologickou transkripci, a A. Pančevská při kompletaci všech bibliografických údajů.

Karel Fic

Ludmila Stěpanova – Zdeňka Vychodilová: Zeměpisné a politické reálie současného Ruska. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Olomouc 2000, 63 s. ISBN 80-244-0064-2. — *Ludmila Stěpanova – Zdeňka Vychodilová: Reálie ruské pravoslavné církve.* Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Olomouc 1998, 62 s. ISBN 80-7067-857-7.

Na poměrně nevelkém počtu stránek těchto dvou publikací olomouckých rusistek je uloženo rozsáhlé množství neobyčejně cenných informací o současném Rusku. Obě knížky představují vítané zaplnění mezery v současné literatuře o ruských reáliích, protože texty s politicko-ekonomickou a zeměpisnou tematikou, které máme k dispozici z doby před rokem 1990, jsou v důsledku převratných politických a hospodářských změn v devadesátých letech již zastaralé; texty s podrobným výkladem o církevní a náboženské problematice jsme pak v minulém období postrádali vůbec.

Uvedené pomůcky, zpracované na základě ruské, zčásti i české odborné literatury, jsou určeny především pro studenty rusistiky na Filozofické fakultě UP, lze je však všele doporučit nejen rusistickým a slavistickým katedrám dalších filozofických a pedagogických fakult, ale i všem mimo-univerzitním zájemcům o aktuální problémy společenského, politického a ekonomického života současného Ruska jako státu hrajícího stále významnou roli ve světové politice a ekonomice.

Za iniciativu k sepsání obou knížek a za realizaci tohoto užitečného záměru je nutno vyslovit

straně však nepřetěžuje jednotlivé kapitoly rozvleklými odbornými partiemi; je psána přehledným a jasným stylem a didakticky vyváženě.

Snad ještě o něco živější zájem vzbudí druhá z recenzovaných knih, a to pro svou problematiku, která byla v minulém období z ideologických důvodů přirozeně opomíjena. Cílem publikace je zprostředkovat studentům poznatky týkající se ruského pravoslavlí, a to jeho stránky věroučné, liturgické i jeho kulturního a politického významu v historii Ruska. Autorky si byly vědomy nesnadnosti tohoto úkolu, která vyplývá jednak z všeobecně úzké informovanosti našich studentů o náboženských otázkách v důsledku antireligiózní výchovy minulého období, jednak z odlišné orientace naší kulturní tradice převážně na katolický, popř. protestantský rítus. Proto se mnohá témata oprávněně vykládají ve srovnávacím aspektu.

Úvodní výklady podávají poučení o vzniku, historii a významu křesťanství. V dalších kapitolách o jednotlivých jeho větvích – pravoslavlí, katolicizmu a protestantizmu – jsou vyloženy základní, především věroučné skutečnosti, jimiž se tyto varianty vzájemně liší. Rozsáhlejší kapitola pak pojednává o historii pravoslavné církve ruské a o jejím dnešním postavení. Výstižně na tento výklad navazuje reprodukce interview s představitelem Moskevského patriarchátu metropolitou Kirillem, v němž církevní hodnostář odpovídá na otázky obsahující některé námitky současnosti vůči pravoslavlí, např. proč nepřešlo na gregoriánský kalendář, proč trvá na málo srozumitelné církevní slovanštině a neúnosně dlouhých obřadech, proč odmítá ženy jako kněze, proč existují konflikty s jinými církvemi apod. Odpovědi poskytují dosti jasný obraz o ortodoxním charakteru pravoslavlí. Následující kapitoly přinášejí výklad o dějinách pravoslavné církve v Českých zemích a na Slovensku, která zůstala i po rozdělení federace jednotná, a poučení o administrativní struktuře autokefálních (samostatných) pravoslavných církví, zejména ovšem církve naší. Hierarchie církevních hodností a funkcí je zde uvedena jen ve stručném a ne zcela výmluvném schématu, ale to je omluvitelné, uvážíme-li její terminologickou nepřehlednost. Velmi podrobné jsou zato další partie věnované popisu pravoslavného chrámu a jeho vnější podoby i vnitřního ústrojí. Obecný výklad o jednotlivých částech chrámu je výstižně doplněn barvitým popisem slavného chrámu Panny Marie Pomocné nad řekou Nerl (Храм Покрова на Нерли). Neméně podrobný popis bohoslužebných předmětů, liturgických rouch a průběhu liturgie s příslušným objasněním některých dogmatických odlišností mezi pravoslavlím a katolicizmem se opírá o hojně využití plánek, náčrtů a obrázků doprovázených liturgickými termíny a vysvětlivkami.

Následující obšírná kapitola o církevních svátcích podává velmi potřebný přehled hlavních pravoslavných svátků (pohyblivých i nepohyblivých). V porovnávací tabulce je zde u každého svátku uvedeno datum v církevním a občanském kalendáři, ruský název svátku, dále název užívaný českou pravoslavnou církví a jeho paralela v římskokatolické církvi. Vedle toho však se u všech významných svátků a dní (Vánoce, Narození Páně, Zjevení Páně, Velikonoce, Květná neděle, Zelený čtvrtek ap.) obsáhle pojednává o významu svátku a způsobu jeho oslavy a namnoze jsou zde připojeny i úryvky z krásné literatury, které se nějak k příslušnému svátku vztahují. Zvláštní pozornost je přitom věnována lidovým zvykům a obřadům spjatým s Velikonocemi.

Na rozdíl od první příručky obsahuje tato druhá texty v češtině i v ruštině, což je dáno tím, že je zamýšlena i pro překladatelskou výuku. Proto je připojen i rusko-český slovníček k textům. Velmi užitečnou součástí příručky je také výkladový slovníček obsahující výběr pojmů vztahujících se k liturgii a k administrativní struktuře pravoslavné církve. Jeho hesla jsou uspořádána tak, že se vedle prvního výrazu běžného v české pravoslavné církvi uvádí jeho znění ruské, popř. církevněslovanské a zpravidla i původní podoba řecká (latinská) s případným etymologickým odkazem. Následuje pak objasnění věcného obsahu pojmu.

Není snad ani nutno zdůrazňovat, jakou cenu má prohloubená znalost náboženských principů, termínů a zvyklostí při četbě klasické i moderní literatury, kultury a dějin Ruska. Proto je nutno

znovu poukázat na záslužnost zpracování a vydání této a ovšem i prvně uvedené příručky. Obě poskytují studentům, pedagogickým pracovníkům i dalším zájemcům cenné poznatky z oblasti ruských reálií, a proto je všem rusistům vřele doporučujeme.

Stanislav Žaža

Blažek, V.: Problematika staroruské substantivní paradigmaticky. Popis paradigmaticky substantiv v novgorodském nářečí konce 13. a začátku 14. století. Univerzita Karlova, Praha 1998, 129 s. (ISBN 80-7184-004-1)

V historických gramatikách se zpravidla konstatuje, že ve staré ruštině byla rozdělena substantiva do několika deklinačních typů, z nichž každý představoval v podstatě stabilní paradigma, které mohlo být reprezentováno jistým vzorem. Při bližším pohledu na staroruský deklinační systém odrážející se v konkrétních písemných památkách však zjistíme, že tato představa je velmi zjednodušená a ve svých důsledcích vede vlastně ke zkreslenému pohledu na vývoj jazykových jevů, který se vždy realizoval prostřednictvím vzniku, koexistence a konkurence jazykových variant.

Recenzovaná práce si klade za cíl popsat substantivní paradigmaticku konce 13. a začátku 14. století v nářeční oblasti Velikého Novgorodu, zařadit zjištěný stav do celkového vývoje staroruské deklinace a pokusit se určit styčné body mezi plánem fonologickým a morfologickým, které se podílely na utváření substantivní deklinace v daném období. Jako výchozího materiálu použil autor substantiv doložených v památkách světského charakteru vzniklých na konci 13. a začátku 14. století na novgorodském území.

Posuzovaná práce je rozdělena na tři kapitoly. Jím předchází *úvod* (s. 7–9). Autor se v něm zmiňuje o způsobu studia fungování jazyků v jisté časové rovině s cílem proniknout co nejhluběji do jeho vnitřní stavby. Jde o synchronní přístup, který umožnil zatím pochopit řadu jazykových jevů v širších souvislostech a otevřel široké perspektivy dalšího bádání. V rámci tohoto pojetí se nachází také uplatnění synchronních pohledů při diachronním zkoumání jazyka. V podstatě jde o konfrontaci synchronních průřezů jazykem, vztahujících se k různým časovým obdo-